

STICHTING WINGS TO VICTORY

AIRWAR MUSEUM / AIRMEN MEMORIAL ZEELAND

Crash No 655

Avro Lancaster

20-02-1944

Saefthinge gebied

2013

Een bommenwerper in Saeftinghe?

Door Jaap Geensen.

Tijdens het verzamelen van gegevens over in de tweede wereldoorlog neergestorte vliegtuigen in Oost Zeeuws Vlaanderen stuitte ik op opmerkingen over een Engelse bommenwerper die in Saeftinghe, dicht bij Paal gevallen zou zijn. Het lag in de bedoeling van de Stichting “Wings to Victory” om voor de in de provincie Zeeland neergestorte vliegtuigbemanningen een blijvende herinnering te creëren. Een van de plannen was het aanleggen van een database met zoveel mogelijk gegevens over al de voorvallen. De database is sinds enige tijd te bezoeken op internet: www.wingstovictory.nl/database. Hij is niet compleet en zal dat waarschijnlijk ook nooit worden. Het verzamelen en het verwerken van de verhalen bleek een behoorlijke klus en daarom zijn een paar “moeilijke” voorvallen even opzij gelegd, waaronder die ene in Saeftinghe. De locatie van de veronderstelde bommenwerper was te omschrijven als “in het Speelmansgat, in de buurt van de haven van Paal” Het wrak zou er nog steeds liggen –onder water weliswaar. In het najaar van 2012 hadden de Saeftinghe gids Mark Zwartelé en ondergetekende een verkenning gepland aan de Oostkant langs het Speelmansgat bij LLWS (Laag-Laagwater-Spring) en bij voorkeur met een doorstaande oostelijke wind. We liepen van Emmadorp, via het Speelmansgat tot aan de Schelde. Ondanks de lage waterstand was het enige wat we vonden een stuk van een band. Bij onderzoek thuis bleek de band van een vooroorlogse Studebaker geweest te zijn en niet van een vliegtuig. Geen succes dus. In mei 2013 ondernamen we bij dezelfde omstandigheden weer een zoektocht, nu langs de Westoever van het Speelmansgat. Deze keer hadden we meer geluk. We vonden stukjes zwaar gecorrodeerd metaal mogelijk afkomstig van de stuurinstallatie of de stangen van de cockpitkoepel. Enkele loden accu onderdelen vonden we ook, verspreid liggend aan de oppervlakte. De echte hit was een metalen plaatje met daarop een bakelieten gietstuk. Ik zag het Engelse kroontje en de letters A M. gevolgd door een referentie nummer 5C/430. Het leed geen twijfel meer, A.M. staat voor Air Ministry, het Engelse luchtvaart ministerie. Op onze terugweg over het slik liepen we duidelijk het gebied uit waar metaal te vinden was. Op het punt waar we weer de droge grond wilden opzoeken zagen we toch iets ronds boven het slik uitkomen. Op het oog van aluminium en te groot om even los te trekken. Eerste conclusie: staartstuk van een vliegtuig. Vervolgstappen In Saeftinghe mag niet zomaar gespit of gegraven worden en eventuele bodemvondsten moeten gemeld worden bij de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland. Bovendien moet de Bergingsdienst van de Koninklijke Luchtmacht worden ingeschakeld als het vermoeden bestaat dat resten van een vliegtuig worden bovengedaald. Na toestemming van Het Zeeuws Landschap werd besloten om de betreffende instanties in te seinen en te zien of een nader 14 onderzoek ter plekke mogelijk was. Op korte termijn werd een afspraak gemaakt met de heer Jongepier van de SCEZ en Majoor Kappert van de KL afdeling. Vliegtuigberging. Ter plekke gekomen lag het onderdeel nog zichtbaar boven het slikoppervlak en om twee redenen werd besloten te trachten het uit te graven. De eerste reden was om te voorkomen dat onbevoegde “schatgravers” er mee aan de gang zouden gaan en de tweede reden was dat het zou kunnen helpen om het vliegtuig te identificeren. Het uitgraven verliep voorspoedig en het grote stuk werd meegegeven met de heer Jongepier voor tijdelijke opslag in het depot van de SCEZ. Enkele stukken 15 waarop nummers vermoed werden gingen mee naar de Luchtmacht. De echte speurtocht Er is van het vliegtuig niet veel bekend: geen datum, geen nationaliteit (Engels?) , geen type (bommenwerper, maar welke?) We weten dat het in Saeftinghe is neergestort, in de buurt van Paal en dat –waarschijnlijk- alle slachtoffers geborgen zijn (minstens 4 wordt beweerd) Waren er nog bommen aan boord? Bij de Luchtmacht Luchtvaartgeschiedenis en ook bij de

SGLO bestaan er lijsten van de 7000 incidenten in Nederland. Er is door de jaren geprobeerd alle crashes in kaart te brengen, maar men is nog steeds niet compleet. Saeftinghe bij de Paal komt niet voor in de lijsten. Tijdens de oorlog waren 7377 Lancasters gebouwd waarvan er meer dan 3600 verloren zijn gegaan. De nummers die op de onderdelen van het staartstuk werden gevonden maakten duidelijk dat we te maken hadden met een staartkoepel van een Lancaster. Deze conclusie was overigens al getrokken toen het geheel boven de grond kwam. (zie afbeeldingen pag. 14) Ons wrak in Saeftinghe zou dus een van deze 3600 kunnen zijn. Het stukje profiel met een bakelieten onderdeel bleek bij onderzoek een connectorbox te zijn: Er zaten enkele elektriciteitsdraden in en enkele staken er uit. De onderkant gaf een prachtige code weer met daarin o.a. het merk 1274-RO. RO is de code voor RADIO. Dit was dus een stukje radioapparatuur. De radio-uitrusting werd pas geplaatst als het vliegtuig afgebouwd was. Aan de nummers is helaas niet het type vliegtuig af te leiden, laat staan het bouwnummer. Het onderstuk van de staartkoepel leek een Frazer Nash koepel te zijn, in dit geval in licentie gemaakt door Boulton Paul, ook een bekende geschutskoepelbouwer. Ook hier kwamen duidelijke nummers te voorschijn maar weer gold: helaas, de staartkoepels werden niet door de vliegtuigbouwers geproduceerd maar door een toeleverend bedrijf. Als laatste werden de geschutskoepels aangevoerd en aan het afgebouwde toestel gemonteerd. Daardoor is Ook aan de geschutskoepels geen nummer te vinden dat is te verbinden met het bouwnummer van het vliegtuig. Wel werd op een stukje van een vleugel een nummer met de code 17F gevonden: volgens de coderingen een Lancaster vleugel. Om meer te weten te komen over vliegtuig en bemanning zijn de archieven van de begraafplaatsen geraadpleegd. In ZeeuwsVlaanderen werden alle geallieerde gesneuvelden door de Duitsers vervoerd naar de Noorder-begraafplaats in Vlissingen en aldaar ter aarde besteld. Tenminste 4 en waarschijnlijk 7 van 16 de inzittenden hadden de crash niet overleefd. Door de tweehonderd gesneuvelde vliegers in Vlissingen te koppelen aan hun vliegtuig werd via eliminatie al snel gevonden dat er in of bij het Oostelijk deel van Oost ZeeuwsVlaanderen geen Lancaster was neergestort waarvan de bemanning begraven lag op de Noorderbegraafplaats. Ook hier liepen we dus vast. De Duitse aanwezigheid in Zeeuws Vlaanderen was als volgt geregeld: in Oostburg de 712 Infanterie Divisie met als oostgrens ruwweg een lijn ten oosten van Terneuzen naar ten westen van Hulst. Het gebied ten Oosten en ten Noorden van Hulst werd benoemd als "Verteidigungs Abschnitt Antwerpen West". De verantwoordelijkheid lag bij I./Grenz Schutz Regiment Clüver met hoofdkwartier in Hulst en de 14e Kompanie in Lamswaarde. Zij stonden rechtstreeks onder het bevel van "Antwerpen" Dit deed me denken aan de mogelijkheid dat de slachtoffers misschien naar Antwerpen getransporteerd waren. De belangEen deel van de achterzijde van de staart van een Lancaster. Bron: <http://ww2today.com/faq> 17 rijke begraafplaats daar is: het Schoonselhof. Dank zij Luc Vervoort kreeg ik inzage in de 6500 graven. Van de enkele honderden vliegers kon al snel worden vastgesteld waar ze neergestort waren. Er bleef een lijst over van 8 Lancasters waarvan meer dan 3 slachtoffers op het Schoonselhof begraven waren. Al snel werd dit aantal teruggebracht tot 1: een Lancaster met een Canadesche bemanning: LL720 van het 408 Squadron RCAF met de rompcode EQ-R. Er was bekend dat de bemanning was begraven in Fort nummer 3 in Antwerpen, bovendien was een van de bemanningsleden niet gelijk geborgen maar later aangespoeld bij "Paalen in Nederland" In 1946 zijn ze overgebracht naar het Schoonselhof. Pogingen om in het Antwerps Archief "Felix" een bevestiging te krijgen van de plaats waar de slachtoffers geborgen waren leverde geen informatie op. Ook het Rijksarchief te Beveren, dat zou moeten beschikken over de archieven van de gemeente Borsbeek waarin het Fort nummer 3 gelegen, was heeft geen informatie over de graven kunnen vinden. Ooggetuigen vertelden dat het toestel brandend naar beneden is gekomen en ook dat er later emmers vol aluminium korrels gevonden (en verkocht) waren. Deze feiten deden vermoeden dat een Nachtjager de crash had veroorzaakt. Theo Boiten, auteur van een

standaardwerk over de Nachtjagd, bevestigde ons vermoeden en vertelde me desgevraagd “Ik heb voor deze kist een claim van Von Bonin, Westerschelde 12 km ten noorden van Hulst. Het was een Himmelbett onderschepping in Raum Gemse. De kist werd volgens claim van Oberst Leutnant Eckhart-Wilhelm Von Bonin om 05.43 uur neergehaald”. Van de eerste door mij gehoorde ooggetuige had ik gehoord dat er ’s morgens vier slachtoffers uit het wrak gehaald waren. Het opvallende was volgens hem dat een van de slachtoffers “Bomb” als naam zou hebben. Dat was door de Duitsers opgeschreven. Hij vond het een toepasselijke naam voor iemand in een bommenwerper. Ik had gelijk het idee dat het hier om de bommenrichter ging. Bij de in Ottawa opgevraagde militaire gegevens van de bommenrichter J.R Bonneville bleek de originele duitse grafkaart aanwezig te zijn. Daarop werd de plaats van berging aangegeven als: “Paalen, 15 km ten noorden van Hulst”. Uit communicatie van het Rode Kruis te Geneve bleek tevens dat de vier uit de LL720 samen begraven waren op 24 februari 1944, bij het vliegveld Deurne. (Fort nr. 3) De andere drie bemanningsleden zijn niet op hetzelfde moment geborgen. Hiermee staat wel vast dat het bij Paal neergestorte vliegtuig inderdaad de Lancaster LL720 van het 408 Squadron van de Royal Canadian Air Force was. Boordschutter BROWN is overgebracht van het Schoonselhof naar de Amerikaanse erebegraafplaats Neupré (Neuville en Condroz) Veld B Rij 29 graf nr. 15.

WINN, LEAMAN, BONNEVILLE en WADE werden als eersten geborgen en blijkbaar was daar BOLT (RAF) ook bij, ze werden op de 24 februari 1944 begraven.

BRAMNITZKY wordt door de Duitsers via het Rode Kruis gemeld als “aangespoeld” op 14/3. De Lancaster met romPCODE EQ-R en bouwnummer LL720 van het 408e Squadron van de Royal Canadian Air Force was de avond tevoren opgestegen van de basis Linton-on-Ouse in de U.K. voor een bombardementsvlucht op Leipzig.

Het toestel is brandend neergestort waarbij de zeven bemanningsleden om het leven kwamen.

De bemanning van de Lancaster bestond uit 7 man die allen gedood werden bij de crash:

Piloot F/Lt. Elmer Stanley WINN 23j. RCAF J8840 4A –3-graf 77

Navigator F/O. James Richard LEAMAN RCAF J24215 idem 79

Bommenrichter F/O John Raymond BONNEVILLE 23j. RCAF J25732 idem 80

Radio/Schutt. F/Sgt Reginald Herbert WADE 26 j. RCAF J86403 idem 71

Boordschutt. Sgt. Eldore DRAMNITZKI 22 j. RCAF R181982 idem 84

BWTK Sgt. Ellis William BOLT 24 j. RAF 642443 idem 76

Boordschutt T/Sgt Norman Henry Hanbridge BROWN 21 j. USAAF 10601604 78*